

# SPYGLAV!

PŘEKLADATELÉ LITERÁTI AUTOŘI VYKLADAČI

PÁTEK 1.11. 2002

č. 3

## Předslov

Když jsem přemýšlela o tom, co by mohlo spojovat večer, který máme za úkol připravit (a co taky spojuje nás dva s Jirkou Joskem), napadlo mě, že:

*Když vyrazíš na východ, dojdeš obvykle na západ (a obráceně).*

Řekli jsme si, že by nebylo špatné tak trochu oblétnout svět s pomocí svých známých a kamarádů, do jejichž šuplíků jsme v posledních týdnech víceméně náhodou nahlíželi, a samosebou se poohlédnout i po svých vlastních objevech.

Cestovat nebudeme nikterak systematicky, začneme-li ve Finsku, budeme pokračovat přes Moldávii (přesněji Besarábii) možná do Řecka, pak, zdá se, přes Rusko do Indie, a odtamtud nejkratší cestou do Ameriky a možná skončíme ve staré dobré Anglii (nejspíš). Budeme cestovat v prostoru i v čase, budeme se zjevovat, kde nás napadne, prostě si nechceme dělat násilí a zastavíme se jen tam, kde nás to bude bavit. Kdo nám vytýká, že texty jsou „každý pes jiná ves“, má bezesporu pravdu, neboť právě tento princip jsme se rozhodli povýšit na hlavní dramaturgický princip večera. Případným kritikům tak chceme sebrat vítr z plachet mnohem dřív, než je stačí rozvinout.

Jana Mertinová

## Benno Barnard: Veřejná žena

„Máma je nemocná?“ Teď, v krátkém bezčasí divadla, teď uprostřed snu, který tu nahlas sním, chci říct něco prostého, banálního, jako je poezie pop music, a nevím, jak na to. Život, můj, všech, je tak složitý, že nezbyvá než lhát, abychom nelhali. . . Nemáme pocity, pocity mají nás. . . Brr! Rozum se mi v ústech zamotal a žvaním nesmysly. Chci prostě říct, že jsem Thomase milovala a přitom ho podváděla. Sama se sebou. S kolegy. Můj drahý, hodný, ubohý Thomas! Nosil parohy tak oddaně.

„Mnoho žen obcuje se svými zrcadly,“ řekla Dietrichová. (Nebo někdo jiný?) Tak co se divím? Koukáme do zrcadla tak dlouho, dokud nejsme spokojené: Ta chladná nevěra se sklem nás nikdy nezklame. A když přijdou vrásky? Láska je slepá. I k sobě. Proč jsem ho klamala s muži od zrcadel? Ani nevím. Láska je labyrint, v němž každá rozumná myšlenka končí v pasti. Víím, že je někdy těžké přestat hrát, a někdy nemožné začít hrát. . . Například Coco v roli Desdemony. Tři sta veršů na rozuzlení vraždy. Už nějakou chvíli zaškrcená, ležím na lůžku tak mrtvá a trpělívá, jak to jen jde.

Až konečně můj černý Benátčan pronese poslední slova:

Než zemřelas, polibek dal jsem ti, i já chci políbení před smrtí. Políbil mě, zemřel. Padnul, kvůli mně a na mě. A Desdemonin prsten, rekvizita velikosti vejce, ho bacila přímo do varlat. . . Zažloutlé zuby vycenil ze začernělé tlamy: zasténal jako pes, když se mu zdá, že honí kočky. Opatrně (Ach ne, prosím ne. . .) jsem otočila ruku, ale jeho nejbezbrannější část už povstala k ovacím. Povstali všichni

-----

a tleskali. Opona. Temně rudá opona: v jedinou žhavou vteřinu jsem, snad, spatřila stěnu z rudých růží. „A dál?“ vyptává se dcera. „Veselá polygamie? Protože, sorry, mami, ale na mě jsi nikdy neměla čas.“ Nemyslí to zle. Marina. Má ráda svého otce. „Pak už jsi nikdy nebyla těhotná? Fakt? Jaks to dokázala? Když už jsme u toho, jsem snad tátova, nebo ne?“ Sociální citění. Tak trochu únavný moralismus. Hořký humor.

„U kolikátýho chlapa začíná polygamie, mami?“ (Otázka hodná Marleniny dcery, jejíž osmisetstránkové paměti jsem už znala, když mě pohltil ten dokument.) To je kniha! Extra náhrobek, na něž ztupenou láskou vytesala: *Marlene Dietrich, má matka* Báječný titul. A co je za ním? Ověšená diamanty setkává se Dietrichová již s kolikátou osobností. Otočí klíčkem a natočí strojek na sladkou mámivost: teď si pořídila panenku, která doopravdy šuká. . . dostává milostné dopisy plné roztomilých brebtů jako: „Jsi má droga, která mě omámila a zbavila rozumu. . .“ Nuda.

Pryč s ním. A další. Až jednou, v devadesáti, opuštěná, umírá v Paříži.

Já ale nejsem Dietrichová! Thomasi, Marino. Já nejsem Marlene. Nechci umřít v Paříži. Bojím se být sama! Děsí mě představa devadesáti let života.

Co to do mě vjelo? Thomasi! Volám tě a to jméno zní falešně. THOMASI! Jsi tu někde? Jsi. Nevíš, co to je být já. Já sama to nevím. Je to podivné. Už pětatřicet let koukám do těch hnědých očí se stále stejným pocitem, že se topím v dětských výkalech. Já jsem tady, Thomasi. Nikdy jsem ti nebyla nevěrná. Jen tak trochu. Takže jsem se ocitla v tom hotelu. . . Hráli jsme Čechova (Racka) pro holandské bratrány na severu a já byla sama. Byla teplá noc babího léta. V tom horku lednička nepřestávala hučet. Dokument skončil. Coco odstřelila bednu a nalila si *Four Roses*. Na zdraví! Bzučící větrák čtyřikrát za vteřinu uťal hlavu jejímu stínu na skličující stěně. Na dvojité posteli neležel žádný chlap: prázdný rám pro dvojportrét.

Hlava se mi roztékala. Jak to řekla ubohá Dietrichová? „K smrti mě ufotografovali.“ A tahle mnohonásobně zvěčněná neviditelná žena nesebrala ani dost odvahy k tomu, podívat se na své staré filmy. Sama v rozpolcené posteli Coco stále ještě toužila po lásce a po aplauzu publika a po pohlazení mrkajícím okem kamery, a co jiného je láska než božský způsob, jak být viděn? Poslední hlt whisky, poslední cigareta, větrák sviští jak šílený, ale modravé útržky textu vykvetly na stropě jak růže na nekonečně dlouhých stoncích. „Nikdy nepřemýšlím ani o stáří, ani o smrti. Co nás čeká, to nás nemine. A potom jsem korektní jako Angličanka. Nepovoluju si, a vždycky jsem oblečená a učesená, jak se říká, *comme il faut*. . . Proto jsem zachovalá, protože jsem nikdy nebyla cuchta, nelajdačila jsem, jako některé. . . Prosím – jako broskvička. Můžu hrát třeba patnáctiletou dívku.“ Tohle jsem říkala v Rackovi už jako stárnoucí herečka Arkadinová. . . Opilá svou rolí usnula jsem a zdál se mi těžký sen o matce (křečové žíly jí lezou po nohou jak tlustí červi, říká: „Víš vůbec, kdo jsi?“)

Thomas zapálí čtyřicet svíček a káže v žhnoucí temnotě. „Čas neletí, Coco, letíš ty. . .“ A zopakuje to při mých padesátinách, opojen vzletnými slovy a opilý na dovolené ve Veroně. Nad výletní loď naší terasy zavěsil červenec výstavní měsíc, ale má krev je pomalá a hustá, škrtím se v letních šatech (jako bych se spolkla za živa) a tam daleko od domova stále slyším svou matku, jak běduje nad poměry. . . Leknu se, jen zahlédnu, jak jeho bílý frak vypluje z černé tmy. Dostanu polibek od kolínské, přes tenkou látku kalhot se zoufale hlásí jeho mužství. „Ach, miláčku,“ řeknu až příliš něžně. Taký se vznáším. Jak tlustá slepice.

-----

Později, asi tak za pět let, už jenom klid, krev proudí jinak, ale proudí, chválabohu, protože ten mazlavý šlem ucpávající odpad božského chrámu mě přiváděl k zoufalství. Nafouknutá, aniž bych přibrala jediné kilo, jako bych zbouchla sama sebe. Ta asociace vyvolává vzpomínku na Izabel. Mučená revmatismem přestěhovala se do starobince, jen dvě zastávky od mého zapadáku. Ani nezavolám a jdu tam rovnou a připravím si pořádné překvapení. Jaká zlomyslná náhoda tomu chtěla, aby dveře otevřel právě on, o čtyřicet let starší, Filip? Na svatbu mi nepřišel. Nikam. Až teď! Sádrový úsměv z Paříže. Šedivý. A ten pohled! Trapnost vybuchla jak pšouk ve zpovědnicí. Zakopáváme o slova a čas, červenáme se, jako bychom na místě zrezavěli, sotva o den starší než tehdy. . . Nezaměnitelní. Filip a já. A ta upjatá zářící Izabel ve sterilně čistém prefabrikovaném bytě je Izabel: „Drahoušku, tvá tetička ve vakuovaném balení už sedí v čekárně předpeklí. Dáš si červené, nebo whisky?“ A následuje sladká kakofonie vzpomínek na minulost, se stále větší příměsí současnosti, až náhle slyším (přes farizejské lži CNN, přes volání Saddama Husseina po krvi nad čtvercem poušti v barvě khaki rozloženém na stole), slyším svůj hlas, jak ne a ne přestat o té koktavé mašině známé pod jménem Coco. . . a slyším Filipovy nářky, jak s blížící se šedesátkou často celé hodiny proleží ve tmě, a teprve když se den v okně rozevře jak zívající gilotina, myšlenky se mu rozkutálí pryč. Mlčky pijeme víno po té tirádě, než ústy Izabely promluví pravda: „Život je hovno s polevou a cpeme se jím, jako by nebylo zítřka. *Merde*. . . “ Za ten výraz se neomlouvám. Jde totiž o to, děti, naučit se jíst to hovno s gustem. . . Tak ještě jednu, ať se vytrhneme z nudy života. Stáří, říká si má plavá hlava. Stáří, říká si opilá plavá hlava, kterou jsem nechala v taxíku, když jsem se vrátila domů.

Hned druhý den, zrcadlo prasklo. *Facelift, facelift*, řeže mě to v mysli. . . po třech aspirinech, Coco najde nit myšlenky zrozené včera a zavolá doktorovi. (Vím, že je to směšné. Marnost nad marností. Konec citátu.) Hledím na tvář. Studuju vrásky na stříbřité hladině a vím, že vítr, prastarý vítr mě hladí po tvářích. Nic to není. Pořád ještě to nic není, Coco. . . „Přes sto tisíc jich buldozery pohřbily zaživa,“ praví můj nonšalantní plátek. Každé zrnko arabského písku, které padlo do jejich oněmělých hrdel, je větší než. . . já vím. Bože mé matky, slituj se nad nimi. . . Thomasovi za zády jdu na tři vyšetření. Jehlou mi usrknou krve. Je dobrá. Půlměsíce doktorových brýlí studují hieroglyfy mé pokožky. „Vaši pleť v novou proměním svým chirurgickým uměním,“ pronese zpotvořeninou latiny. Ukáže mi náčrtek: stane se ze mě pumlič s podkůvkou obrácenou vzhůru a ventilkem za ušima. . . . No tohle, šklebí se na mě zrcadlo. A stružky vody vyplní vějířky vrásek, tvář se rozzáří vyblejskaná jak oblázek, a zrcadlo je usmířeno. Hned se chci vyzpovídat Thomasovi. „Thomasi,“ říkám. Noviny poklesnou. Kočka se zavrtí. Usměje se skrze mě.

Otázkou není, kdo jsem. Otázkou není, kdo je Coco. Kdo jsme my všichni. Můj život je jako malý ostrov. Občas zaslechnu tlumené vyzvánění velkých mosazných zvonů zatopené katedrály na dně modravé hloubky, která mě obklopuje. . . Ach bludy, bludy. Co řeknu na svém konci století? Co můžu říct?

Zatracená Dietrichová vyprávěla v mém hotelu příběh, jak se ucházela o roli Loly před samým von Stenbergem, chtěl, aby mu zazpívala. Seděla na piáně, půvabné kleště svých nohou zlehka rozevřené (Zřejmě proto, že nikdy nikdo neví, kdy může rozvášněný muž potřebovat tak trochu utnout tipec). Ale Marlene si nemohla vzpomenout. . . Hm. A nezazpívala by něco, co teď letí v Berlíně? A tak mu zazpívala *Warum denn weinen, wenn man auseinander*

geht? a stala se Lolou. „Proč plakat, když už se loučíme?“ zpívala Lola A co já? Co můžu zazpívat já? Toužím po sobě? Už víc než hodinu tu chodím okolo horké kaše. Bezpočet žen hledá sama sebe, bezpočet lidí hledá sama sebe, a nenacházejí nikoho. Nikdo tam není, s kým by se mohli ztotožnit. Ale jestli nikdo takový neexistuje, pak ani božský princip sebe sama se neskrývá kdesi v zákratech času a nic než má chladná nejistota může mě přesvědčit o tom, že já jak Frankensteinovo monstrum sestávám jen z útržků jiných. Jak bych mohla být sama sebou, když v sobě nesu tolik z Čechova, Eliota a Thomase, tolik ze Shakespeara a ze své matky. . . Brebentí ve mně, zpívají, mrtví i živí, neúnavně a kolem dokola: Nejsi jedinečná a svá. . . Nikdo není jedinečný a svůj. . . Později. Večer. Právě jsem se vrátila z divadla, když se dalo do deště a východní vítr nenechavými prsty začal prohmatávat dům. Náhle ze zálohy vyskočí zbabělý telefon – nestačila jsem ani odložit kabát a náhle se v místnosti ocitl hlas z minula, protivný ještě než stačil vyslovit tu hroznou věc o mém otci: Ještě než cokoli řekl, vytrhl mě z útulného pokoje jako moře utonulého vcucne do nicoty. . . a pak ústy našeho starého lékaře (v osmdesáti má stále v práci mé rodiče) slavnostně a stejně dýchavičně, jak jeho stará vlámština. . . Proboha, tak už to vyklop! A po nekonečné vteřině, že o tom tatínek ani nevěděl. Přijedu. Hned. Ano. Bože. A smrt, která v šestnácti byla jen povídačkou, vstupuje do mě. Stojím u okna, jímž lomcuje zlobně vítr, s hnátem telefonního sluchátka u ucha. Stojím tam, jako bych zabíla čelistí oslice svého nepřítele. Pak utíkám před smrtí za Thomasem smrti vstříc. Vzbudím ho. Konejší mě, i když nepláču. Rychle se oblékne, volá Marině. Oživí auto. Náporu větru a zběsilý liják ženou náš sedan mýtickou nocí s vařícím kotlem nebe mnoho mil po špatných cestách, na jejichž konci na mě čeká mamá, již musím osušit slzy. . . Větre, utiš se, protože tady začíná mé město a opona noci se trhá. U dveří mladík v černé sutaně. Matka, otupělá prášky, vstane od kuchyňského stolu, otře se při polibku. Zbytky make-upu na tvářích jsou jak žlutavá plíseň honorace. Kdosi postaví na kafe a prasklina v šálku vede mě do země mrtvých. Kuchyňské hodiny jdou přesně dvakrát denně, zrcadlo je pryč a nahoře má někdo napilno. Ten někdo s kamennou tváří vzal v neskutečné atmosféře rodného domu roli funebráka. „Tatínek je připraven!“ Vede nás po schodech do ložnice a ta chvíle narůstá před námi jako pomník. Tatínek je připraven. Skoro padesát let je tu vše na svém místě. Je připraven v chladném komfortu rakve se řvavým kováním, víc mrtvý než dřív. A mnohem úctyhodnější než dřív. V proužkovaném obleku. Vystaven jak láhev kořalky či plnicí pero v duty free shopu: poslední finesa, složitý uzel na kravatě, není v jeho stylu. Chválabohu hoří tu pastorova svíce. Cítím zvláštní antiklerikální vděk. Necháávají mě s ním o samotě. Na rtech mu vytane chvějící se úšklebek. Ulíznuté vlasy se pomalu zvedají, a teprve nyní, když nechal za sebou ženu, dceru, válku, zlaté hodinky za počítání cizích peněz, teprve nyní belgický anarchismus v něm pozvedá hlavu. Ze svíce kane horká slza. Ježíši Kriste. . . chybí mi pro něho text, jediný text, který si vybavím, vylovím ze zaprášené zásuvky, kde leží Otčenáš. „Otče náš. . . “ Coco si dá rychlé opáčko z dětství. (Dole se novopečená vdova modlí svůj růženec: „Pěst měl tak pevně sevřenou, že ani pinzetu na známky nepustil. . .“) A teď. Matka. Přes lány parkovišť valí se ze všech koutů země auta mezi rozesté kostky nemocnice. Nervózní blikání neónů. Sterilní obyčejnost vrátnice. Snažím se vyznat v gestikulaci a pobíhání bílých plášťů. Fakta holá jak po ozařování. Tady jsem se dva týdny snažila komunikovat s umírající. Osmdesát čtyři let k zalknutí plných rakoviny. Sedím u smrtelné postele. Má na sobě noční roucho, jaké se nosívalo v době, kterou pama-

tuju. Uložili ji do železné lodky mrtvých: řetěz řinčí, prsty se chytají břehu, kde neroste tráva ani rákos, vyhořelého břehu předválečného mládí. Chvílemi popadne dech a udrží se při životě. Občas udělá divoké gesto směrem ke krucifixu, který má v nohách a zlobně se zakousne do mince pod jazykem. Je zářivě čistá.

A já tu sedím u tvého smrtelného lože. Se zbytkem úsměvu řekneš svou nejlepší vlámštinou: „Coco? Tolikrát jsem na tebe žálila. . . Zlobíš se?“ Musím něco říct, abych se vyrovnala s minulostí a dala jí nový smysl. Musím jí říct, že se nezlobím. Musím jí vysvětlit, že pro mě existovaly vždycky jen dvě možnosti: sláva, nebo klášter, být milována, nebo milovat. Jak to dokážu? Řekni to! sténá svíjející se Kristus z růžové hlíny, jehož přibili na jeho kříž v šedesátých letech. A já lžu tak upřímně, jak to jde. Nedbalá bílá skica racka nás na chvilku obejme v odrazu okna nad kontejnerem. A smrt je laskavý pán v trenčkotu, který sedí proti mně v kupé. Ještě je čas na cestu do ciziny, a ten pán si rozvážně nacípává dýmku. Jsme svědky žáru, jež vdechne do tabáku, i nám zapálí cigaretu a roztřesené rty se rozševelí podivnou řečí, jež sama sebou ožívá, a tuhý plevel stesku po domově vykvétá modře na oknech kupé a rozrůstá se hluboko do noci – život je průhledný sen za okny posledního vlaku z Brug do Brug. . . Ještě máme čas, mami, ještě je čas.

Co si to mumláš přes shnilou švestku svých úst? „Musím ti říct, že tvůj otec a já jsem nebyli nikdy šťastní.“ Zářivka bzučí. Pokoj se ztrácí v mlze. Můj němý Spasiteli z hlíny, smiluj se nad tou fialovou pletí, nahnílou dužinou, bezmocností, s níž se má mamá zpovídá, a dej mi cigaretu. Koktám cosi. Vzdávám to. Cigaretu. Cigaretu! Coco, takhle se v nemocnici nemluví. Zmučený bože, musím si zapálit. Umírající máti, musím si dát šluka. *Tais-toi, mon enfant. Ta gueule. Ta gueu-ueule. Ta. Ta.*

Matko, někdy hraju i na tvé scéně. Židle. Postel. Arkadinová (roztřeseně): „Ne, ne. . . Jsem obyčejná žena. . . Takhle se mnou nesmíte mluvit!“

A znovu. Židle. Postel. Matka a dcera. v jiné scéně, v jiné hře, která je stále stejná. Poslední světlo dne se drží prostěradla. Zlaté okno připomíná zašlý svět, jenž nikdy neexistoval. Dnes večer se cítíš dobře, ale to přejde. „Coco, vzpomínáš na Livii? Ztratil se mi prsten. Bylo ti sedm. Našla jsem ho mezi tvými šaty, ale nic jsem neřekla. Přišlo mi to vhod. Ty její rozpraskané ruce! Prsty jak v zimě vykopaná mrkev. Ten prsten pořád mám. Dala mi ho má matka, a jí zas její matka. Zlatý s diamantem. Už jsem ho nikdy nenosila. Odpočívá v mém toaletním stolku. I já budu brzy navždy odpočívát. Musíš ho nosit, zachraň ten kámen před temnotou. Ukradla jsi mi srdce. Nejdřív ty, pak Marina, a po ní. . . “ Do pokoje vstupuje doktor. Proslavený štek, a přitom nepřináší žádný dopis od vévody či tajného milence. Dívá se na hodinky. Odchází. Za oknem tma. Z okna je černá tabule. Odkradla jsem se od tebe. Netroufla jsem si zatlačit ti oči. Žádné oči jsem si nikdy netroufla zatlačit. Dívají se na mě, dívají se na mě, srdce mi krvácí do klína. Dívají se na mě, a proto mě milují. *Ah, mon enfant!* Coco už musí jít. Musím na vlak, mami. *Warum denn weinen? Ta-ta. Ta-ta.* Na dnešek se mi zdálo o Dietrichové. Vyjímala se na pozadí tanečního sálu ponořená do akvamarínové barvy starého celuloidu. Její hlava se zjevila na obrovském monstrózním plátně. Pokrčila rameny a mě popadl děs. Taková jsi byla? Tvé invalidní křeslo se točilo a točilo a točilo za mnou na prázdných kolech. „Madam, po nohou vám lezou tlustí červi. . . “ Její smích se rozdrnčel jak budík, ale než jsem stačila zamáčknot knoflík, vybafl na mě v paměti citát: „Hrajeme a hrajeme, dokud si pro nás nepřijde smrt.“ Zanedlouho mi zčerná patro. (Hoří to ve mně. Někdo jen mlčí, přestože to bolí. A jiný šeptá, že bych

byla tou nejkrásnější misionářkou v Kongu. Má pravdu. Hodiny zachotí. Vyrvu si srdce z těla a prohodím ho zrcadlem. Ještě nikdy v životě jsem neumřela. A na svůj pohřeb nejspíš nepůjdu.) Stárnu, stárnu, konec se blíží: v rouchu zrození čtu sedm tisíc let.

*Warum denn weinen, wenn man auseinander geht?*

Proč mám plakat?

Proč máme plakat?

Proč máme plakat?

Proč?

Přeložil Jiří Josek

## Pranýř překladů

Stejně jako minulý měsíc vám přinášíme ukázkou lidové všímavosti z internetového serveru [www.okoun.cz](http://www.okoun.cz). Tentokrát jsou překrady literární doplněny několika zajímavými překlady televizními.

**Kristian** Originál „tank-top shirt“, překlad „tankistické tričko“, originál „x-acto knives“, překlad „nože jako v Aktech X“. (Velký průšvih, Dave Barry, Talpress, přeložila Jana Dušková)

**Case** Nedávno mi kolega říkal, že v nějakém filmu se hrdinové dívali na „Národní geografickou“. Bohužel jsem zapomněl v čem. . .

**ybuko** „Myšák se otočil zády k oknu a vysunul ramena co nejvíce nahoru, aby mohl tyče pevně uchopit.“ Nevím jak překlada telka, ale já vysouvací ramena nemám. (fantasy kniha „Meč krále“)

**Kristian** „. . . jestli jim nevrátíme některé z jejich kamarádů,“ polský tlumočník, žádný přítel marxismu-leninismu, vyslovil slovo tovariši. . . (Harry Turtledove, Svět po otřesech, přeložil Josef Studený)

**Kristian** „Špatné,“ odpověděl Molotov jednoslabičně. (. . .) Až budeš mít příště chuť dávat mi ošklivá jména, nebo si brát do úst rodiče. . . (Harry Turtledove, Svět po otřesech, přeložil Josef Studený)

**Case** Ta jednoslabičnost mi připomněla jeden můj oblíbený výrok z knížky RoboCop: „?“ řekl doktor Roosevelt poněkud nevědecky.

**FPL** V minulém životě jsem byla Joan Arcová. (české titulky k filmu „Coming to America“)

**Case** Ach jo, komentátoři přenosu Velké ceny Malajsie už zase mluvili o traťových maršálech. . . a asi dvě hodiny na to byl na Reality TV pořad o U.S. Marshals aneb amerických maršálech.

**fuchoft** Ted ve Starship Troopers na Nově: „World that Works“ = „Svět, který pracuje“

**Quint** V titulcích na DVD Úkryt: „Máš snad koule na to, abys jim tam pustil ten plyn.“

Vybral Radim Kučera

## Avatár Prabhu: Kámasutra

Prvotina indického autora, který žije v New Yorku, vzbudila v roce 1998 v anglosaském literárním světě značnou pozornost a objevila se v užší nominaci na několik literárních cen (mezi nimi i na prestižní Booker Prize). V ich-formě vyprávěný, zřejmě silně autobiografický pikareskně laděný postmoderní Bildungsroman, jehož ústřední postavou je svérázný Ind, který se usilovně pokouší vymanit z tradičních morálních a společenských konvencí, určujících život v jeho vlasti, a skončí posléze na čas ve Spojených státech, má chytrý, neotřelý, rafinovaně vynalézavý humor a je ho možné

-----

číst jako satiru jak na omezující, konzervativní přežitky indického životního konceptu, tak na určité pochybné, ohlupující aspekty současného životního stylu amerického. Sexuálními frustracemi postihovaný hlavní hrdina hledá obtížně svoje životní uplatnění a osobnostní naplnění a jeho časté cestování po zeměkouli poskytuje autorovi příležitost ke vtipné, sexuálně otevřené výpovědi o složité tváři současného světa a jeho absurdně komických pošetilostech, vycházející z nemilosrdně kritického popisu střetu dvou zcela odlišných kultur.

Základní ladění dává románu hluboce vkořeněný pocit autora, moderního, široce erudovaného Inda, že ze současného životního způsobu jeho země, decimované několika staletími více či méně bezohledného kolonialismu (on sám pochází z jihozápadní Indie z oblasti, kterou kolonizovali Portugalci, a jeho hrdina prochází od útlého dětství až k univerzitě jezuitskými, rigidně katolicky orientovanými vzdělávacími institucemi), dávno vymizela původní spontánní přirozenost, poskytující svobodný prostor k radostnému využívání primárních možností, které člověku nabízí život a jež mu symbolizuje duchovní i praktický odkaz klasické Kámasútry mnicha Vátsjájana – odtud řešení českého názvu románu, jehož doslovný překlad by byl vzhledem k posunuté popularitě onoho díla u nás silně zavádějící). Tzv. ideová východiska díla výmluvně naznačuje úvodní autorské „Věnování“:

Kurtovi Vonnegutovi a Josephu Hellerovi, kteří mě naučili, že je dovoleno smát se i tomu, co kdysi bylo pokládáno za svaté, a že naopak satirickou svatou povinností je nepěstovat žádné posvátné krávy.

Saulu Bellowovi, jenž mě naučil milovat brilantní zacházení se slovy a vzdávat slávu svobodnému životu mysli.

Ralphu Ellisonovi, Richardu Wrightovi a Jamesi Baldwinovi, že mě svou upřímností a odvahou inspirovali k tomu, abych začal hájit věc Neviditelného člověka.

Mahátmovi Gándhímu, přes všechny jeho omyly, protože našel odvahu být jiný a zpochybnit pravidla a chování Bílého muže.

Ústavě Spojených států amerických, pod jejíž ochranou byla sepsána tato kniha a nesčetně děl mnohem významnějších. . . .

Americe, krajině většiny snů světa, ve které jsem si začal říkat spisovatel – za to, že mi to dovolila.

Zesnulému Henrymu Millerovi, jenž mě naučil, že se mohu těšit ze své sexuality, kterou jsem předtím pokládal za hanbu, kletbu a chorobu. A od něhož rovněž vím, že je třeba s posměchem opovrhovat jakoukoli cenzurou myšlení a jazyka. . . .

Právě Jazyk románu stojí za zvláštní zmínku. Avatár Prabhu patří zcela nesporně k relativně početné skupině autorů, kteří píší anglicky, aniž je jim angličtina mateřským jazykem, a přesto – nebo možná právě proto – v ní objevují zcela nové možnosti (namátkou lze uvést např. tato jména: Joseph Conrad, Vladimir Nabokov, V. S. Naipaul, Kazuo Ishiguro, Michael Ondaatje, Joy Kogawa – mohlo by se jít do desítek). Podstatou efektu jazykové originality takových textů je zřejmě to, že autor projektuje metaforiku jednoho (svého prvotního) jazyka do obrazných pojmenování jazyka druhého (svého dokonale zvládnutého jazyka sekundárního) a otevírá tak vrátka, která „domácím“ tvůrcům zůstávají uzamčena. V tomto případě náročnost textu mimořádně zvyšuje nebývalé zapojení specifických indických reálií nejrůznějšího typu a v nemalé míře i fakt, že si autor takříkajíc nebere servítky, když popisuje záležitosti jinak v beletrii často jazykově kamuflované. V závěrečném vysvětlivkovém glosáři, který typicky postmoderně tvoří nedílnou součást textu románu, v tomto směru o jazyce svého díla říká:

-----

Pokud jde o popisy základních biologických funkcí člověka, včetně sexuálních, dává vypravěč rozhodně přednost jednoznačnému, mezi lidem běžně užívanému výrazivu před prudérními akademickými opisy, příslušnými do tzv. slušné společnosti. Lidé, o kterých referuje, tudíž nevyměšují, ale čurají a kadí, zcela nenuceně se baví nikoli o testes či o ěadrech, ale o koulích a o kozách, a nespĺývají ve více či méně vášnivém milostném objetí, nýbrž píchají, šoustají apod. Díky pokryteckému viktoriánsko-fašistickému prostředí, ve kterém vyrůstal, je totiž na jakékoli eufemisticky opisné formulace silně alergický.

*Ukázka:*

Podle oblíbené zkazky, se kterou jsem byl posléze seznámen, se naši kónkansky mluvící bráhmanští předkové přistěhovali do Góy ze severní Indie někdy na počátku prvního tisíciletí po Kristu. Avšak oficiální kroniky Mangalúřanů psané Mangalúřany začínají až šestnáctým stoletím, ve kterém Portugalci přistáli v Indii se svatým posláním šířit křesťanství a syfilis mezi hnědým obyvatelstvem a dobývat pro mateřskou zemi pepř a poddanské duše. Jak výmluvná okolnost: naše rasová paměť je tabulkou zcela nepopsanou až do chvíle, kdy k nám z končin mnoho tisíc kilometrů vzdálených pronikli mečem mávající fanatici posedlí Ježíšem.

Portugalský mordus operandi měl tuto podobu: Svatá Panno Marie, ora pro nobis, a my zatím těm pohanům vyhrábnem z břich střeva. Pravda, Portugalci uplatňovali i méně násilné postupy – házeli například do posvátných rodinných studní bráhmanských vegetariánů maso, pokud možno hovězí a vepřové. Studně tak byly navždycky znečištěny a bráhmanům nezbyvalo nic než opustit svá obydli a odklidit se na jih do severní a jižní Kannady, do oblastí, kam portugalská moc nedosahovala, nebo realisticky přijmout rozhodnutí Osudu, zůstat a konvertovat k náboženství dobyvatelů.

Mí velkorysí předkové zvolili snazší cestu a naučili se uctívat cizího Boha, mimo jiné možná i proto, že slovo gód označovalo v jejich jazyce surový cukr, který uctívali již předtím jako významnou složku nejednoho z kmenových jídel své kuchyně. Ovšem když pak Portugalci, nově zfanatizovaní inkvizicí, zvýšili útlak, zakázali původním obyvatelům mluvit rodnou kónkanštinou a požadovali, aby konvertité nosili suknice, koupali se pouze večer a vzdali se všech svých hinduistických parafernálií a obyčejů, uprchli moji předkové na jih, berouce s sebou ovšem i nově přijatou víru a zvyk každou neděli konzumovat bohatý oběd, jehož součástí bylo vepřové maso a tvrdý alkohol.

O více než tři staletí později, v už osvobozené Indii, se moji rodiče octli ve velkých rozpacích, když se rozhodovali o tom, jaké mi mají dát jméno, a váhali, která tradice se má při tom u mě prosadit – zda západní, či východní.

Jednoho večera seděl otec ve své pruhované lenošce, s láhví v armádě fasovaného tříhvězdičkového rumu Herkules u ruky, před sebou rozečtené noviny – Deccan Herald, Dakšinského posla. Téhož památného dne dorazil do Bangalúru britský vysoký komisař sir Alexander Clutterbuck, zlovolný Sovětský svaz pokusně odpálil tři atomové pumy a před tátovým a zkaleným očima tančily inzeráty propagující leteckou společnost BOAC, sušenky Parle Gluco a zkrášlující mýdlo Lux.

„Sajonara! Sajonara!“ broukal si ironicky na oslavu svého osvobození z japonského zajetí otec. Škytl, načež se v něm na okamžik proklubal na povrch potlačený ironik a dějinný determinista. „Bude se jmenovat Harry Kršna Gándhí Nétádží Nasarvandží Tádžmahal Prabhu,“ prohlásil – zřejmě s úmyslem komprimovat do toho jména co nejvíc z toho, co Indie dala ostatnímu světu – jedno to



-----

jméno (Nétádží) patřilo známému bojovníkovi za svobodu, druhé významnému průmyslníkovi (Džamšétdžimu Nasarvandžimu Tátovi); a úvodní prezidentu Trumanovi, jehož dvě atomové bomby otci vlastně zachránily život a umožnily tak mou existenci.

„Harry Kršna? Co to povídáš, Pedru. V naší rodině jsme přece nikdy žádného Harryho Kršnu neměli! A. . . cožpak vypadá jako Gándhí? Gándhí je přece plešatej, hahaha! Nemyslíš?“ připomenula mu matka, když se otec odmlčel, aby se nadechl. Měla s ním už dostatek zkušeností a dobře věděla, že kdyby mu teď řekla, že je ožralý, dopustila by se velké chyby. Do jisté míry oprávněně otec vždycky prohlašoval, že je člověk umírněný a disciplinovaný a že se umí ovládat.

„Ze lva strach nemám. Ale z vás ano, drahá dámo.“ Otec zaujal obranný postoj, v němž využil žertovné varianty známého kónkansského rčení – Lva se nebojí, tygra se nebojí, ale myši ano. Ale pak raději poslušně zacouval: „O kuřátka ať se stará jejich máma slepička. Vyberte tedy to jméno sama, má paní.“ „Ne ne! Navrhni ho ty!“

„Tak dobrá. Dáme mu jméno královské – Vidžaj, po Vidžajovi Velikém.“ Matka sice podezírala, že žádný takový král nikdy neexistoval, ale „Vidžaj“ jí znělo docela pěkně. V té době nutila místní katolická církev stále ještě své domorodé ovečky, aby svým dětem dávaly evropská jména nebo jména světců – což bylo vlastně totéž, protože tehdy to stejně vesměs byli běloši. Spolu se zvykem dávat potomkům jména, která se spolu rýmovala, to vedlo k tomu, že v jedné rodině se vyskytovaly děti jménem Winibald, Archibald, Theobald a Ubald nebo třeba Titus, Vitus, Eusebius, Genesius a Pionius (místní lidé se dělali legraci, že kdyby se narodil ještě šestý syn, jmenoval by se Clitorius). Ovšem několik mangalúnských katolíků se už ve vši tichosti přece jen začalo vracet k dlouho potlačovaným domácím tradicím a dávat svým dětem nábožensky neutrální, ze sanskrtu vycházející jména jako Suréš, Santóš či Prakáš, významově vázaná na „slunce“, „štěstí“ a „světlo“. Můj starší bratr se jmenoval Arun, což taky znamená „Slunce“. Matka se pokusila zastříit svou bezbožnost tím, že se mým druhým jménem přihlásila ke svatému Antonínovi, a zároveň přijala druhý otcův návrh – byl jsem tedy Vidžaj.

V té láhvi, ze které si otec toho večera přihrýbal, musel být vskutku velmi kvalitní rum, protože od té chvíle ztratil veškerý zájem a neřekl už o mně jediné slovo. Matka však se snažila, seč dané rodinné možnosti stačily: povolala ke mně áju, speciálně vyškolenou chůvu, která mě pečlivě potírala kokosovým olejem a důkladně masírovala.

Tento požehnaný stav trval tři roky, po které jsem si v souhlase s tradičním indickým zvykem kojit dítě co nejdéle dopřával blahodárného mléka její laskavosti. Avšak když se narodil bratříček Ánand, musel jsem (když se mi vhodným způsobem pohrozilo) ustoupit jinému křesťanovi, jehož potřeba byla větší než moje. Z té ztráty jsem se nikdy zcela nevzpamatoval – ještě dlouho poté, co jsem přišel o mléčné zuby, bylo čerstvé mléko od krav, kondenzované mléko, sýry, podmásli, cokoli, v čem jsem cítil mléko, mou vášnivě nejoblíbenější potravou.

Můj poslední krok z mého mléčného ráje, kterým jsem se octil v jakémsi ponurém středostavovském očištcí, nadešel o šest měsíců později. Vyvolal ho jeden z těch nesmyslných vojenských příkazů, jedno z těch arbitrérních gest osudu, která lidstvo udržují ve věčném neklidu – tatínka přeložili z našeho zahradního ráje s čiročirým ovzduším do Bombaje, dusného přelidněného obchodního centra Indie plného nečistých biografů. Kdysi to byla půvabná rybářská

-----

vesnice, ale její krásu už dávno zavál prach a překryla špína indické průmyslové revoluce.

přeložil Miroslav Jindra

## Edward Albee: Koza *aneb* Kdo je Sylvie?

**Ross** No jasně. Ty máš poměr! (Pauza) Takže jsi zamilovaný?

**Martin** Do Stevie? Samozřejmě. Už dvaadvacet let.

**Ross** Víš, jak to myslím. Bokovka. Šuky šuky.

**Martin** Co to proboha žvaníš? Bokovka?

**Ross** No říkal jsi, že někoho máš – kromě Stevie, jestli tomu dobře rozumím?

**Martin** (Upřímně se podívá) To jsem říkal? Že si na to nepamatuju.

**Ross** (Netrpělivý povzdech, příkře) No dobře. Nechme toho.

**Martin** (Zatímco si Ross sbírá věci, řekne nevinně) Kam jdeš?

**Ross** (Zírá na něho) Balím si svých pět švestek a odcházím. Já jsem s tebou kurva přišel udělat rozhovor.

**Martin** No jo.

**Ross** Abych to tvý zasraný nafoukaný ego ještě trochu připumpoval.

**Martin** Já nemám žádné ego.

**Ross** Prdlajs. Máš ho víc, než si myslíš. A ještě zkurvený.

**Martin** Proč mluvíš tak sprostě?

**Ross** Proč ty mluvíš tak spisovně. (Zasměje se, zasměje se i Martin)

**Martin** Sprostě nebo spisovně, všichni mluví o hovně.

**Ross** (Zasměje se) Jo. (Pauza) Tak to vyklop.

**Martin** (Plaše) Co?

**Ross** (Jemně, ale naléhavě) Do koho ses zabouch?

**Martin** Jo, tohle.

**Ross** Jo.

**Martin** Já nevím, jestli o tom chci mluvit.

**Ross** Ale ano.

**Martin** Jestli o tom můžu mluvit.

**Ross** Zkus to.

**Martin** (Trochu se usměje) Jsi jako pijavice.

**Ross** Jsem kamarád. (Martin se pokouší něco říct, ale nejde mu to) Nejlepší kamarád.

**Martin** (Výbuch zoufalství) Dobře! Dobře! Dobře! (Hluboký těžký vzdech, dlouhá pauza). Nikdy by mě bývalo nenapadlo. . . prostě, že Stevie a já, teda, ne. Prostě ne. (Pauza)

**Ross** Už o tom mluvíš, nebo ještě ne?

**Martin** Začínám, nebo spíš snažím se začít. . .

**Ross** Tak jo.

**Martin** Prostě nikdy by mě bylo nenapadlo, že se něco takového může stát. Protože mezi námi to vždycky klapalo, v posteli, mimo postel. Všecko na rovinu, na úrovni. Za celou dobu manželství jsem jí nebyl jedinkrát nevěrný. Chci, abys to věděl. Jedinkrát jsem jí, jak se říká, nezahnul.

**Ross** Ty brdo! Fakt? No to je neuvěřitelný. Hú!

**Martin** Ano, přísahám. Nějaké doteky byly, v kuchyni na mejdanu, když se přitočila nějaká pipina, takové to muchlování a podobně, ale nikdy jsem to s žádnou neudělal, jestli mi rozumíš.

**Ross** Rozumím.

**Martin** Nebylo to nutné. . . prostě nepotřeboval jsem to ani kvůli porovnání, ani jenom tak. Prostě jsem to nepotřeboval. Vzpomí-

-----

náš si, jak nás po tom abiturientském večírku napadlo pozvat si tu hotelovou službu, o které nám řekli. . . jak o tom všichni mluvili?

**Ross** Jo, ty myslíš ty, jak jim říkali: „Crazy Girls“?

**Martin** Jo, tys je zavolaal a

**Ross** . . . přišly ty dvě šetky.

**Martin** Prostitutky.

**Ross** No jo. (Bujaře) Na to si pamatuju.

**Martin** Tys byl už ženatý a já se Stevie jsme spolu teprv chodili nebo. . .

**Ross** . . . nebo tak.“

**Martin** Ano.

**Ross** (Snaží se rozpomenout) Jak se jmenovaly?

**Martin** Ta moje byla Alice

**Ross** Taková macatá.

**Martin** Macatá Alice.

**Ross** Jasně. Ta moje byla Truda nebo Trixi nebo

**Martin** April.

**Ross** Fakt? April?

**Martin** Ano, April.

**Ross** (Pro sebe) Blbost. April je April.

**Martin** (Slyšel to) Ano, to je.

**Ross** Nesor. (Pauza, uklidní se). No a ty přišly a měli jsme je na pokoji. Dvě postele, dvě šetky.

**Martin** Jako na koleji.

**Ross** Abiturientská šukačka.

**Martin** Ano. Ale vzpomínáš si, co se stalo?

**Ross** Už nevím. Co se stalo?

**Martin** Že jsem nemoh? Že se mi nepostavil?

**Ross** (Vzpomene si) No jo. Dřív jsi tenhle problém nikdy neměl. Na koleji jsme do toho bušili, ty na jedný posteli, já na druhý. A už to jelo.

**Martin** To jsem neznal Stevie.

**Ross** (Vystřízliví) No jo.

**Martin** Když jsme měli to setkání po letech s macatou Alicí. . .

**Ross** . . . už jsi chodil se Stevie. . .

**Martin** Ano.

**Ross** Máš pravdu.

**Martin** Vůbec nevím, jak mě mohlo napadnout. . . víš co.

**Ross** Jasně.

**Martin** Byl jsem zamilovaný do Stevie, ale netušil jsem jak moc.

**Ross** (Trochu výsměšně) Zvláštní. Podle týhle teorie srdce řídí ptáka. A já si vždycky myslel, že pták řídí. . .

**Martin** Nebud' cynik.

**Ross** Aha, takže jsem nejen snob s levičáckýma a co?

**Martin** Proletářskými.

**Ross** Proletářskými názorama, ale navíc jsem nově i cynik!

**Martin** To jsi už dávno. (Oba se usmějou) Rozumíš tomu, ne? Jsme se Stevie tak spjati, že sám sobě nepatřím. Třeba když jedu na nějakou cestu a Stevie zůstává doma, mám přímo fyzický pocit, že. . .

**Ross** Honíš si péro a myslíš přitom na Stevie?

**Martin** (Stydlivě) Ano.

**Ross** (Potřeše hlavou) Ty vole!

**Martin** Jak to myslíš?

**Ross** Nijak. Hele a jak se to podělalo?

**Martin** (Opravdu zmaten) Co? Co se podělalo?

**Ross** Děláš si ze mě srandu?

**Martin** Ne, nedělám, ale co se mělo podělat?

**Ross** (Vážně) Co asi? Tvůj život, ne? Váš vztah. Jak se to podělalo?

**Martin** (Pauza) Jo. (Pauza) Aha.

-----

**Ross** (Netrpělivě) Teda z tebe něco dostat!

**Martin** Dobře. Jak jsem ti říkal, nikdy jsem jí nezahnul, nikdy jsem to nepotřeboval. . . nikdy.

**Ross** Jo, to jsi říkal.

**Martin** Ale pak. . . jednoho dne (Zarazí se)

**Ross** (Po dlouhé pauze) No?

**Martin** Ale pak jednoho dne. (Víc neřekne)

**Ross** (Po dlouhé pauze) To je všechno?

**Martin** (Pokračuje) Jednoho dne. . . prostě. . . jel jsem autem a sháněl barák. . . chalupu. Napadlo nás se Stevie, že je načase pořídit si něco mimo město. . . chalupu, farmu. Zasloužíme si to přece. No a tak jsem objížděl vesnice. Stevie se mnou nemohla.

**Ross** Daleko od civilizace.

**Martin** Jo, daleko od civilizace. Hodně jsem toho viděl, farmy, chalupy, až jsem našel senzační místo, starý statek s velkým pozemkem.

**Ross** Dvacátý léta nebo tak?

**Martin** Přesně. Prostě zavolaal jsem Stevie, že to musí vidět, nechal jsem si to rezervovat. A ona: „Statek?“ „Počkej, až to uvidíš“ povídám. Ten chlápek z reality byl fajn, řekl, že nám počká. A jak jsem se vracel zpátky k dálnici, zastavil jsem na jednom vršku, kde bylo odpočívadlo.

**Ross** Vyhlička.

**Martin** Ano. Zastavil jsem a vystoupil. Byl tam nádherný rozhled. Nic oslnivého, ale takové malebné. Podzim, rozumíš. Listí už se barvilo do ruda, v údolí schoulené městečko, nade mnou pluly bachraté mraky a ta příroda kolem byla cítit. . .

**Ross** Hnojem, vid?

**Martin** (Napodobuje venkovana) Čerstvou otavou, pane. Vůní venkova, vůní jablek! (Normální tón) U silnice byl stánek s kukuřicí a jinou zeleninou naskládanou do kopic – fazole, rajčata a ty obrovské bílé máslovky, které pro mně představují konec léta. . .

**Ross** Prostě paráda.

**Martin** (Potřeše hlavou) Vy kluci z města nic nevíte. Tam odtud bylo vidět, jak se cesta klikatí až k tomu statku. Úplně jsem se štěstím zachvěl.

**Ross** Zatetelil.

**Martin** No dobře.

**Ross** A dál?

**Martin** Prostě cítil jsem se nádherně. A jak jsem se vracel k autu, v náručí všechny ty poklady – máslovky a kukuřici – už už jsem nasedal, když jsem ji uviděl. (Znovu si to přesně vybavuje) Jenom na mě koukala.

**Ross** Venkovanka krev a mlíko. Blond vlasy rozpuštěný na ramena, velký kozy pod průsvitnou blůzkou, holý bříško s plavými chloupky kolem pupíku, v puse stéblo trávy. . .

**Martin** (Jemně nesouhlasný úsměv) Nic nechápeš.

**Ross** Ne? Nebyla blond? Neměla velký kozy?

**Martin** Ne. Ale stála tam a dívala se na mě těma očima.

**Ross** A ty ses zamiloval.

**Martin** Nic nechápeš.

**Ross** Takže ses nezamiloval?

**Martin** Ne. Nebo ano. Asi ano, ale hned mi to nedošlo. (Pro sebe) Jak by taky mohlo?

**Ross** No tak se ozval starý dobrý chtíč. Bimbásek se ti napřímil v kalhotách. . .

**Martin** (Smutně) Nic nechápeš. (Pauza) Nevěděl jsem, co to je – co to bylo za pocit. Bylo to. . . něco. . . v životě jsem nic podobného nepocítil. Bylo to tak. . . úžasné, zvláštní! Stála tam a jen se na mě dívala, těma svýma očima a. . .

-----

**Ross** (Netrpělivě) Cos jí řek?

**Martin** (Nevěřicně se zasměje) Prosím?

**Ross** Řeks jí něco, ne?

**Martin** (Promyslí to) Ano, ano, řek. Šel jsem k ní.k. . . k tomu místu, kde stála, a promluvil jsem na ni. Ona přišla až ke mně a. . . měla ty oči. Dotkl jsem se její tváře a. . . (Příkře) Nechci o tom mluvit. Prostě to nejde.

**Ross** Dobře. Já ti pomůžu. Vídáte se?

**Martin** (Smutně se zasměje) Ano, ano, vídáme se.

**Ross** Máš s ní tedy poměr?

**Martin** (Zmatený) Co? Co že s ní mám?

**Ross** (Tvrdě) Šukáš ji?

**Martin** (Náhle si to představí) Ano, ano. Šukám ji. Pane bože!

**Ross** (Jemně) A miluješ ji.

**Martin** No právě, rozumíš.

**Ross** Co právě. Čemu mám rozumět?

**Martin** Vídám se s ní, mám s ní. . . poměr nebo co. I když takhle se to říct nedá. Šukám ji, jak jsi to nazval, a to všechno. . . je mimo. . . prostě, ano, to všechno prostě dělám.

**Ross** (Napovídá) A krom toho ji miluješ.

**Martin** (Dá se do pláče) Ano! Ano! Hrozně ji miluju. Bože můj. Sylvie! Sylvie!

**Ross** (Po dostatečné pauze) Skoro nemám odvahu se zeptat, kdo je Sylvie?

**Martin** To ti neřeknu.

**Ross** Komu jinému bys to řek než mě? Stevie to říct nemůžeš, to by. . .

**Martin** NE!

**Ross** Tak kdo je to? Kdo je Sylvie?

(Martin strne, pak sáhne do peněženky a vyndá fotografii. Podívá se na ni, zaváhá a podá ji Rossovi, aniž se na něho podívá. Ross vezme fotografii, podívá se na ni, nevěřicně zamrká a začne se zalykat smíchy, až se rozkašle)

**Martin** (Plaše) Nesměj se. Prosím tě, nesměj se.

**Ross** (Zírá na fotografii) Tak tohle je Sylvie?

**Martin** (Přikývne) Ano.

**Ross** (Tvrdě) Tohle je ta Sylvie, co šukáš.

**Martin** (Cukne sebou) Takhle nemluv. (Mimoděk z něho vypadne) Kterou šukám.

**Ross** . . . se kterou máš poměr?

**Martin** (Plaše, přikyvuje) Ano. (Pauza) Mám.

**Ross** Jak dlouho?

**Martin** (Jemně) Půl roku.

**Ross** Páni. Tohle musíš říct Stevie.

**Martin** Nemůžu. To nemůžu udělat.

**Ross** Budeš muset. . . nebo jí to řeknu já.

**Martin** (Žebrá) Ne, Rossi, ne! Prosím tě.

**Ross** (Věcně) To teda lítáš v pěkným průseru.

**Martin** (Pauza, dětsky) Myslíš?

**Ross** (Tiše, potřásá hlavou a dívá se na fotku) To teda jo, kamaráde, to teda jo.

**Martin** Ale, Rossi, ty nechápeš. . .

**Ross** (Řve) Tohle je koza! Ty máš poměr s kozou! Mrdáš s kozou!

**Martin** (Dlouhá pauza věcně) No jo.

2. ukázka

**Stevie** Myslíš? Stejně bych na to přišla, dřív nebo později. A v té poště byl Rossův dopis. Pro mě. Překvapilo mě to. „Proč mi píše?“

-----

**Martin** (Tiše) Bože.

**Stevie** Vyšla jsem ze špajzu, kam jsem uložila ty krevety, pak jsem šla z kuchyně přes jídelnu ke schodišti a začala jsem to číst.

**Martin** Tohle mi Ross neměl udělat. Přece ví, že se tohle nedělá.

**Stevie** (Čte, chladnokrevně, téměř s pobavením) „Drahá Stevie. . .“

**Martin** „Ach, ne!“

**Stevie** „Tohle je ten nejtěžší dopis, který jsem byl kdy nucen napsat.“

**Martin** To jistě.

**Stevie** Myslíš že ne?

**Stevie** „Ale protože vás mám oba velice rád, tebe i Martina, protože si vás obou moc a moc vážím a oba vás obdivuju, nemohu v této krizové chvíli, která vás potkala, zůstat mlčet. Je to v zájmu vás dvou, Martinovy reputace i tvé hluboké, oddané. . .“

**Martin** Jak jsem řekl, kecy.

**Stevie** . . . lásky k němu. Musím to napsat přímo, protože jakékoli náznaky by pouze oddálily to, co je třeba vyslovit. Martin mi tu informaci sdělil osobně., Škoda že jsem u toho nebyla. To musel být krásný rozhovor.“

**Martin** Nebyl.

**Stevie** (Pokračuje ve čtení) „Martin má poměr s jistou Sylvií. . .“ (K Martinovi) Hned mě napadlo, chválabohu, že je to aspoň někdo, koho neznám. Že to není Rossova první žena. Vždycky jsem si říkala, že jestli někdy někoho. . .

**Martin** (Překvapeně) Rebeka?

**Stevie** Ano. Nebo jsem myslela, že to bude ten váš nový přírůstek.

**Martin** (Překvapeně) Kdo? Ted Tyan?

**Stevie** Ne, ta asistentka, ta s těma velkýma – dudama.

**Martin** Aha, Lucy, dál nevím.

**Stevie** Ano, Lucy dál nevím. Mužský jsou hrozní. Kde jsem přestala? „ . . . poměr s jistou Sylvií, která, jak musím s hrůzou konstatovat, je koza! Jistě tím budeš konsternována, ale já cítil jako svou povinnost ti tuto neblahou skutečnost sdělit, neboť jsem si jist, že od přítele ji přijmeš lépe než od kohokoli jiného. Martin sám ti nepochybně. . .“ Nepochybně.

**Martin** A proč ne?

**Stevie** „ . . . řekne i to, co já neřekl a říci nemohu. s upřímnou láskou k vám oběma, Ross.“ (Pauza) Tak.

**Martin** No jo.

**Stevie** (Bez velkého nadšení, zdrceně) Teď si o tom promluvíme.

**Martin** (Hluboký vzdech) Samozřejmě, i když to asi nikdy nepochopíš.

**Stevie** Hm? Víš, co mě napadlo, když. . . když jsem ten dopis dočetla? Až do konce?

**Martin** Ne, nechci to vědět, ani si to nechci představit.

**Stevie** Nejdřív jsem se samo sebou smála. Hloupý vtip, samozřejmě, ale k popukání. Ten Ross, říkala jsem si. „Tos teda přepísk, Rossi. Je to svým způsobem fór, ale tohle je příliš!“ Kroutila jsem hlavou a smála se. Tě děsivé, absurdní, šílené představě. Někdy se člověk musí právě těm nejhorším věcem smát. Ale pak slyším, jak se směju, a napadlo mě, proč se vlastně směju. „Když se to tak vezme, Rossi, žádná legrace to není.“ Tak proč se směju? A najednou (Luskne prsty) konec. Přestala jsem se smát. Uvědomila jsem si – asi stejně jako když člověk vypadne z balkonu – kruci, řekne si, vždyť já se zabiju, rozplácnu se na chodníku a zbyde ze mě jenom mastnej flek – prostě jsem si uvědomila, že nejde o vtip. Bylo to strašné a absurdní, ale vtip to nebyl. A najednou to všechno začalo do sebe zapadat. Jak Ross onehdy přišel dělat s tebou ten rozhovor, ten divný smrad, ta naše konverzačka, co jsme si stříhli o nevěře a

o koze. Tys to řek a já se tomu smála. Tys mi to řek! z tebe to vypadlo raz dva a já kráva se smála, vtipkovala jsem, že půjdu do Zverimexu a smála se. Já se tomu smála! Dokud mi to nedošlo. A bylo po smíchu. Všecko to secvaklo – Ten Rossův dopis a všechno ostatní, ten puch, parfém tvé milenky, takže mi bylo všechno jasné.

**Martin** Stevie, já jsem.

**Stevie** (Smutně) Prosím tě mlč. Věděla jsem to. Ale pak, samozřejmě, přijde ta fáze uvěřit tomu. Vědět je jedno, ale uvěřit, že to, co víš, je pravda, je mnohem horší. Každý se konec konců připravujeme na nějaké ty řafky: krize, lži, výmluvy, nevěry, kdyby náhodou přišly. Mimochodem, za celé ty roky, co jsme spolu, jsem nikdy s nikým nic neměla, ani s kocourem nebo já nevím s čím.

**Martin** Stevie.

**Stevie** Připravujeme se na všechno možné, dokonce i na katastrofy, na nevyhnutelné věci, a máme pocit, že to všecko dokážeme zvládnout, jenomže nevíme nic, nic. (Přímo na Martina) Je to tak?

**Martin** (Zdrceně) Nevíme nic.

**Stevie** To teda ne! (Kazatelsky) Může se totiž objevit něco mimo pravidla, co se prostě nedá odhadnout. Smrt, která přijde dřív, než na ni stačíš pomyslet, patří k věci. Mrtvice, která ti zničehonic udělá z manžela kus třesoucí se hmoty, patří k věci. Citové odcizení, postupné, které si ani neuvědomuješ, nebo náhlé, to taky patří k věci. Jistě jsi četl o manželských párech – tenhle výraz nenávidím –, kdy on začne zničehonic nosit ženské šaty – buď své ženy nebo z vlastních zdrojů – a z manželky se stane lesba, ale jestli existuje jediná věc, kterou prostě nedokážu spolknout, i kdybych měla sebevíc exotické choutky, pak je to sodomie.

**Martin** Přestaň. To nepochopíš.

**Stevie** Souložit se zvířaty. Tak to by mě nenapadlo! Na tuhle, jak se říká, životní zkušenost, jsem se nepřipravila. Tu jsem ve svých úvahách pominula. „Jestlipak to na něho jednou přijde a spustí se s dobyt看em. Měla bych se zeptat maminky, jestli to tatínek taky dělal a jak to zvládala.“ Tak to mě vážně nenapadlo. (Po pauze, s pochmurnou bujarostí) Jak jsme se dneska měli? Cos dělal celý den?

**Martin** (Pauza, snaží se mluvit jako obyčejně) Docela to ušlo. Byl jsem v kanceláři a postavil nový model Planetárního města, ještě větší než. . .

**Stevie** (Strnulý úsměv) To ráda slyším.

**Martin** A pak jsem se stavil v galanterii. . .

**Stevie** (Hrané překvapení) v galanterii? To je nějaké terárium pro galány.

**Martin** Ne tam se prodávají módní doplňky.

**Stevie** A co pak?

**Martin** A pak jsem jel zpátky domů a. . .

**Stevie** Počkej! To ses ani nezastavil u své přítelkyně? Aby sis zaprcal?

**Martin** Ona je na venkově. Stevie, prosím, přestaň s tím!

**Stevie** (Hraný úžas) Ona je na venkově?

**Martin** Nechávám ji tam.

**Stevie** Kde?

**Martin** Prosím!

**Stevie** Martine, napadlo tě někdy, že se jednou vrátíš domů, vejdeš do pokoje a najednou zjistíš, že celý tvůj krásný velkolepý život je pryč.

**Martin** Ne, to zrovna ne. (Sklopí hlavu)

**Stevie** Takže si o tom promluvíme. Jestli tě mám zabít, chci přesně vědět proč – do posledního detailu.

**Martin** (Plaše) To vážně chceš?

-----

**Stevie** Co? Zabít tě?

**Martin** Ne, slyšet ty details.

**Stevie** (Hlasitě) To víš, že to nechci! (Normálním hlasem) Co bych chtěla, je přetočit celý den zpátky a začít znovu. Jako kazetu. Od té chvíle, co jsem viděla ten dopis na stolku v hale, kde ho Billy nechal ležet. Abych ho neviděla, protože jsem ještě neotevřela dveře, ne-koupila ty krevety, protože jsem nebyla koupit ty rukavice, protože jsem nevyšla z domu, protože jsem ještě (Křičí) nevstala z postele. (Klidněji) Ale protože čas přetočit nejde, ano chci to slyšet. Kazeta jede dál. (Prosebně) Jenom tomu nechci věřit. Zařid' nějak, prosím tě, abych tomu nevěřila.

**Martin** (Pauza) Proč nebrečíš?

**Stevie** Protože tohle je vážná věc. Mimochodem, kozy brečí?

**Martin** Já. . . já nevím, nikdy jsem. . .

**Stevie** . . . žádnou ještě nerozbrečel? Co je to s tebou?

**Martin** (Prosebně) Stevie. . .

**Stevie** (Jako by mluvila k někomu jinému) Ani kozu nedokáže rozbrečet. Tak k čemu je dobrej? Jeho syn teď asi brečí. To, cos mu řek, Martine, bylo hnusný. Jeho syn teď leží na gauči a slzy mu valí z očí, a jeho žena by taky brečela (Tvrdě), kdyby si zrovna teď tu slabost mohla dovolit. A ty nedokážeš rozbrečet ani kozu? Krucifix!

**Martin** (Pedantsky) Neřekl jsem, že to nedokážu, ale ještě nikdy jsem to neudělal.

**Stevie** Což jistě kozy na celém světě kvitují s povděkem. Ty idiote!

**Martin** (Chce odejít) Nebudeme se o tom bavit. s tebou se nedá mluvit, když jsi. . .

**Stevie** Zůstaneš tam, kde jseš. Budeme se o tom bavit, a to teď hned.

**Martin** (Vrací se, vzdech) Kde mám začít?

**Stevie** (Výhružně) Na začátku. (po kratičké pauze) Mimochodem, proč jí říkáš Sylvie. Měla cedulku nebo něco? Anebo to máš ze Shakespeara: Kdo je Sylvia? Kde se vzala? Proč všichni kozlové ji velebí. . .

**Martin** (Snaží se racionálně argumentovat) To ne, ale nějak se to k ní hodí. Připadalo mi to dokonce velice přesné.

Přeložil Jiří Josek

## Sonet W. Shakespeara 121

Je lepší špatným být, než špatným zdát se,  
za to, co nejsem, sklízet pohrdání  
a postižen být ztrátou reputace  
ne vlastní vinou, ale cizím zdáním.  
Proč jiní, kterým chlípnost kouká z očí,  
se rozhodli o moji cudnost dbát,  
hlídají mě, špiclují ve dne v noci  
a ostouzejí to, co já mám rád.  
Jsem, jaký jsem: útoky proti mně  
pokrytci odkrývají sami sebe,  
vina se vždycky tváří nevinně,  
nakydát špínu jen špinavec svede.

Dokud se tahle špatnost neskončí,  
samotné zlo není to nejhorší.

Přeložil Jiří Josek

*Rozšířené vydání PLAV!u naleznete na adrese [www.splav.cz](http://www.splav.cz).*